

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ ЗАСАД АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА ТА МИСТЕЦТВО ПРЕЗЕНТАЦІЇ»

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (41).

УДК 378.174:808.5

DOI: 10.24144/2663-6840/2019.1(41).54–59

Грицаєнко Л. Формування етичних засад академічної доброчесності в майбутніх педагогів при викладанні дисципліни «Риторика та мистецтво презентації»; 15 стор.; кількість бібліографічних джерел – 7; мова українська.

Анотація. У статті розглянуто питання формування етичних засад академічної доброчесності при викладанні дисципліни «Риторика та мистецтво презентації», розкрито актуальність теми на сучасному етапі.

У роботі досліджено вплив старогрецьких вчених, філософів, визначних риторів-педагогів вітчизняного красномовства на формування морально-духовних чеснот у майбутніх педагогів. Доведено, що підготовка презентації, виголошення промови перед аудиторією сприяють вихованню етичних засад академічної доброчесності: відповідальності, самостійності, мужності, чесності, порядності, довіри, поваги до слухачів. Зазначено, що морально-етичні цінності, задекларовані академічною спільнотою, є ключовими при формуванні індивідуальності майбутніх педагогів як високопрофесійних фахівців, здатних до творчого саморозвитку.

Ключові слова: риторика, мистецтво слова, презентація, академічна доброчесність, морально-етичні цінності, студенти, майбутні педагоги.

Постановка проблеми. Враховуючи освітні тенденції сучасності, а саме глобальну інформатизацію, інтернаціоналізацію, посилення міжкультурної комунікації, у галузі освіти активно відбувається обмін інформацією, зникають просторові межі в інформаційному полі знань, наукових відкриттів. Інтернет, інноваційні технології не лише «відкрили фантастичні можливості професійних та соціальних комунікацій, але й принесли проблему зловживання доступом, маніпуляції, перекручення та привласнення інформації. Одним з найнебезпечніших наслідків цього став феномен плагіату, який почав швидко проникати у наукові середовища найповажніших освітніх та наукових інституцій. Різноманітні прояви академічної нечесності здатні не лише згубно впливати на якість освіти, але й деформувати свідомість нових поколінь здобувачів освіти та дослідників» [7, с. 219]. У науковій та освітній діяльності закладів вищої освіти (ЗВО) гостро постає питання академічної доброчесності, професійної культури, тобто дотримання учасниками освітнього процесу етичних норм, моральних цінностей, визнаних академічною спільнотою. На міжнародній конференції у Бухаресті 2004 року учасниками було заявлено, що «Болонський процес приведе до далекоюсяжних змін у структурі (а в довгостроковій перспективі – у культурі) європейської вищої освіти... Цінності і норми академічної доброчесності є основою для розвитку знань, забезпечення якості освіти і підготовки студентів як відповідальних громадян і висококваліфікованих спеціалістів. Академічна спільнота має бути зацікавлена в поширенні ідеї академічної доброчесності й активно прагнути реалізувати її на практиці у своїй повсякденній діяльності» [2].

Працівники закладів вищої освіти, виступаючи творцями інтелектуальних, культурних, естетичних, духовних цінностей країни, мають не лише

дотримуватись високих етичних стандартів професійної культури, а також вчити академічної чесності, спонукати до відповідальності, порядності студентів як в освітньому процесі, так і в майбутній професійній діяльності. «Місія вчителя від Бога – долати хаос світлом власного серця, творити гармонію через утвердження істини, добра, краси засобами благодатного слова» [6, с. 165].

З найдавніших часів риторика як наука про красномовство, про ефективну комунікацію, про розвиток мисленнєво-мовленнєвої діяльності людини через оволодіння мистецтвом слова сприяє вихованню морально досконалої і гармонійно розвиненої особистості. «Батько риторики... Цицерон писав: «Краща у світі мета – стати хорошою людиною» [6, с. 4]. Тому в курсі навчальної дисципліни «Риторика та мистецтво презентації» одним із завдань є формування у студентів, майбутніх педагогів, морально-етичних цінностей академічної та професійної культури.

Аналіз досліджень. На сучасному етапі проблема формування особистості педагога через риторику культуру, через мову і мовлення розглядається в наукових працях таких учених, як С. Абрамович, Д. Будянський, В. Вандишев, Н. Голуб, Л. Мацько, О. Мацько, В. Молдован, Г. Сагач, Н. Тарасевич, М. Чікарькова та ін.

Питання педагогічної етики, етичних стандартів вищої освіти є предметом досліджень таких науковців: В. Андреева, П. Артьомова, Г. Васяновича, Л. Вейланде, І. Дегтярьова, Г. Товканець, М. Рогожи, Г. Сагач, Г. Хорунжого. Ціннісно-етичний аспект академічної доброчесності як прояв професійної культури в академічному середовищі розглянуто в працях учених: І. Бежа, С. Гончаренка, Т. Добка, І. Зязюна, О. Єрохіної, В. Кременя, С. Рика, В. Сачика, В. Турчиновського, Т. Фінікова та ін.

Науковці відзначають, що підготовка майбутніх педагогів, інтелектуальної еліти суспільства, по-перше, «передбачає формування у студентів у процесі освіти й виховання рис громадянина майбутнього: перспективні ідеали, перспективні види діяльності, перспективні взаємовідносини, високу мораль, яка б відповідала завданням перспективного розвитку суспільства» [6, с. 185]; по-друге, вимагає пошуку нових освітніх концепцій, технологій і методик. Аналіз попередніх досліджень показав, що «ефективним розв'язанням цієї складної задачі є риторизація освітнього процесу (використання здобутків риторики у професійній діяльності педагогів, підвищення рівня їх риторичної культури...)» [1, с. 38].

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень з актуальних питань академічної та риторичної культури майбутніх педагогів, подальшого аналізу та вивчення потребує проблема впровадження академічного письма, дотримання етичних норм студентами під час опанування курсу «Риторика та мистецтво презентації».

Мета статті – дослідити питання формування етичних засад академічної доброчесності в майбутніх педагогів при викладанні дисципліни «Риторика та мистецтво презентації».

Виклад основного матеріалу. Утвердження України в Європейському та світовому просторі неможливе без реформування системи національної освіти, яка має базуватися на морально-етичних цінностях та нормах академічної доброчесності відповідно до вимог Болонської декларації, Національної доктрини розвитку освіти, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» та інших нормативних документів у галузі освіти. У Бухарестській Декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі визначено, що «ключовими цінностями доброчесності академічної спільноти є чесність, довіра, прямота, повага, відповідальність і підзвітність. Ці цінності... життєво необхідні для забезпечення ефективності і якості викладання і дослідницької діяльності. Кожен академічний діяч повинен прагнути до чесності і лише потім поширювати це устремління на інших членів академічної спільноти, послідовно утримуючись від брехні, шахрайства, крадіжок й інших форм нечесної поведінки, котрі підривають якість академічних ступенів» [2].

Важливо, щоб педагогічні та науково-педагогічні працівники у навчальній, методичній, організаційній та дослідницькій діяльності дотримувалися морально-етичних норм і усвідомлювали відповідальність за якість навчання і якість наукових досліджень. Необхідно, щоб педагог, наставник, модератор, тьютор, вчитель-фасилітатор, вчитель-коуч (незалежно від сучасних термінологічних трактувань) був високо моральною особистістю з багатим духовним світом, бо лише така людина зможе навчати і виховати гідну особистість, громадянина, фахівця-професіонала, орієнтованого на професіоналізм і професійну гідність. Сьогодні – це студенти, а завтра – педагоги, які будуть навчати, виховувати, формувати майбутні покоління, а, отже, майбутнє нації, країни.

До класичного тривіуму гуманітарних дисциплін належить риторика. На початку XVIII ст. ректор, ритор Києво-Могилянської академії Ф. Прокопович визначав риторику як *«царицю душ», «княгиню мистецтв»*. Їй належала почесна місія: по-перше, підготувати справжнього оратора, інтелектуала, який оволодів би мистецтвом красномовства: *«хто своїм словом і повчає слухачів, і дає насолоду, і справляє на них сильне враження»* (Цицерон); по-друге, виховати гідну, чесну, порядну людину, яка *«своїм впливом і мудрістю не лише собі пошукує почесні, а й багатьом громадянам, та усій державі загалом приносить щастя й добробут»* (Цицерон); по-третє, далі за словами Цицерона, *«нічого нема прекраснішого за досконалого оратора»*, тобто за гармонійну, інтелектуально й духовно розвинену особистість, яка мистецтвом слова може розкрити свій духовний світ для того, щоб запалити вогниці пізнання, творчого пошуку вдосконалення у душах своїх слухачів (учнів), пробудити у них прагнення до саморозвитку, самовдосконалення, розкриття їх творчого потенціалу. *«Учень – це не посудина, яку потрібно наповнити, а факел, який потрібно запалити»*, – казав давньогрецький філософ Плутарх.

Враховуючи новітні освітні тенденції, впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, професійна діяльність педагога урізноманітнюється, змінюється специфіка професійної діяльності, актуальності набуває вміння організувати та провести презентацію, активізувавши навчальну аудиторію для досягнення поставленої мети. Риторика як навчальна дисципліна інтегрується у дисципліну «Риторика та мистецтво презентації», демонструючи нові комунікативні форми, виражені через особливості електронної мови, електронні ресурси, електронний дискурс, електронні тексти з гіперпосиланнями, презентації тощо.

Навчальна дисципліна «Риторика та мистецтво презентації» викладається у Київському національному університеті технологій та дизайну студентам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальностей: Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), Професійна освіта (Дизайн). Мета – сформувати риторичну особистість як національно свідому, інтелектуальну, творчу, духовну, яка досконало знає і володіє всіма видами красномовства, комунікативно виправдано користується засобами рідної мови у конкретній ситуації спілкування, пропагує загальнолюдські ідеали та моральні цінності, прагне до самоосвіти, самовдосконалення, професійного зросту, самореалізації. Дисципліна «Риторика та мистецтво презентації» складається з двох змістових модулів: перший – історичні етапи розвитку риторики (часи античності Стародавньої Греції та розвиток вітчизняного красномовства); другий – теоретичні та практичні аспекти загальної риторики.

Уже на першому занятті з дисципліни «Риторика та мистецтво презентації» студенти знайомляться з поняттям «академічна доброчесність», законами України, кодексом ЗВО, пам'яткою з академічної доброчесності та іншими документами, що

встановлюють моральні принципи і загальні етичні норми у відносинах між представниками університетської спільноти. Проте важливо наголосити, що питання етичності, моральності мають свої витoki з класичної дисципліни риторики, яка базується на чотирьох основних поняттях: логосу, етосу, пафосу, топосу. Устремління людства до опанування сучасними комунікаційними технологіями, науковими відкриттями, прагнення все досягнути розумом, логікою («логос» – «слово», «вчення», «знання») призводить до того, що забуваємо про інші два складники, введені у науковий обіг ще у часи античності Сократом, Платоном, Аристотелем: етос (етичність, моральність особи), пафос (почуття, пристрасть, запал, ентузіазм, ширість виступаючого).

Етичні засади академічної доброчесності збігаються з основоположними поняттями класичної риторики, які стали фундаментальними для сучасної науки: «логос» є критерієм істинності, «етос» – критерієм щирості, «пафос» – відповідності мовної поведінки [4, с. 12].

При подальшому вивченні риторики Стародавньої Греції звертаємо увагу студентів не лише на освітні концепції, а й на морально-етичні засади шкіл відомих грецьких філософів-мудреців: Фалеса, Хілона, Біанта, Геракліта, Піфагора, Лисія, Горгія, Ісократ, Сократа, Платона, Аристотеля та напрямки шкіл філософів і софістів – діалектиків, елеатів, піфагорійців, киніків, перипатетиків та ін., їхній внесок у риторичну науку.

На семінарських заняттях студенти, майбутні педагоги, вчать моральних чеснот, вивчаючи життєвий шлях видатних діячів античності, та через морально-етичний аспект, знайомляться з творчою спадщиною риторів-педагогів Стародавньої Греції.

Особливу увагу звертаємо на особистість Піфагора, якого сучасники вважали напівбогом за його досконалість у всіх проявах, як особистості, громадянина, вчителя. Відповідь Піфагора розкриває його моральні принципи і звучить як життєве кредо: «Дві речі роблять людину напівбогом: життя на благо суспільства і правдивість». Піфагор вважав, що роздуми на самоті сприяють самовдосконаленню, пробудженню інтуїції – здатності внутрішнім баченням розкривати причини і порядок дій, що сприяє духовному росту особистості. А тому в піфагорійських школах на початковому етапі від учнів вимагалось абсолютне мовчання, щоб не виховувати «пустих балакунів». Педагогічні та морально-етичні погляди Піфагора знайшли своє відображення у «Золотих віршах».

Наприклад: *«Поважай людей доброчесних, працелюбних, а не лінових.*

Будь справедливим в словах і вчинках своїх ти незмінно,

Слідуй у них неухильно велінням ума і закону...

Знай, що блага земні, які з легкістю людям даються,

Так само і легко зникають.

Хай не бентежать тебе учинки й думки ті чужії;

Хай не закличуть тебе до злих слів і учинків»

[3, с. 88].

У курсі «Риторика та мистецтво презентації» інтригуємо студентів постагтю Сократа, який не написав жодного рядка свого вчення, проте ввійшов в історію риторики як мудрець, вчитель, філософ-мораліст Стародавньої Греції. Сократ бачив сутність, сенс людського буття в моральних проповідях і вчинках. «Основою філософії й етики Сократа стали доброчесність і благо та засудження зла... Навчання й пізнання світу через освіченість – це пошук доброчесності й блага. «Людей достойних і чесних – чоловіків і жінок – я зву щасливими, несправедливих і дурних – нещасливими», – так говорить Сократ в діалозі Платона «Горгій» [4, с. 36]. Головним предметом розмов Сократа були морально-етичні питання. Застосовуючи метод маевтики, в діалозі із співрозмовником створював атмосферу доброчесності, довіри, щирої поваги до думки опонента. Співрозмовник, хоч міг «прийти» до протилежної точки зору при обговоренні певної теми, проте відчував себе «окрилений», одухотвореним на шляху пізнання істини. Студенти, майбутні педагоги, ознайомлюючись із філософією та етикою Сократа, усвідомлюють, що в освітньому процесі необхідно створювати атмосферу академічної доброчесності, атмосферу довіри, чесності, справедливості. Тільки в таких умовах можливий гармонійний і всебічний розвиток духовної особистості: у творчому процесі пізнання, процесі інтелектуального пошуку.

Сократ велику увагу приділяв вихованню, силі знань, силі Слова: *«Кого не б'є слово, того не битиме й палиця. Хороший співрозмовник краще будь-якого багатства. Хто хоче змінити світ, той має змінити себе»* [3, с. 36 – 37]. Він проповідував духовність, доброчесність, відвагу (брав участь у війнах як громадянин-патріот), благо, відповідальність, прагнув до морального самовдосконалення і цього навчав громадян Афін.

Справедливість, чесність, відповідальність, підзвітність були для древніх греків не пустими словами. У Стародавній Греції був запроваджений остракізм (з грец. черепок) – особлива форма покарання, якій піддавали лише дуже відомих людей, як правило, політичних і державних діячів. На черепку 6000 суддів писали ім'я людини, яка могла стати небезпечною для демократії, тираном у суспільстві чи порушувала політичні, моральні устої суспільства. Так був засуджений до смертної кари Сократ, вигнаний з Аттики на 10 років реформатор, ритор судового красномовства Солон, тричі намагалися покарати остракізмом оратора Перікла, який правив Афінами 40 років (мав титул вождя афінської демократії), але тричі не набиралося 6000 голосів [4, с. 27].

У сучасному суспільстві академічна спільнота нетерпима до проявів академічної недоброчесності, «університети не можуть вважатися вільними від цінностей і етичних норм, які життєво важливі для академічного, культурного і політичного розвитку співробітників і студентів, і також впливають на моральне обличчя суспільства в цілому...» [2]. У курсі риторики студенти ознайомлюються з видами академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності, якими є академіч-

ний плагіат, фабрикація, обман, списування та ін.

Формуючи етичні засади академічної доброчесності в майбутніх педагогів, із позиції філософа істинності і пристрасного мораліста вивчаємо творчу спадщину Платона. Акцентуємо увагу студентів на тому, що Платон продовжував справу свого вчителя Сократа, розробляючи морально-етичні проблеми, виховуючи Словом: *«Не золото потрібно заповідати дітям, а совість», «Бог в нас самих», «Основа всякої мудрості – терпіння»*. Аналізуємо афоризми Платона, які виражають глибинно сутність риторики: *«Красномовство – це мистецтво управління умами. Риторика – найбільше добро для людей. Риторика – джерело влади. Якщо хто вирішив оволодіти красномовством по-справжньому, він повинен бути людиною справедливою. Красномовство належить до тих мистецтв, які усе здійснюють і усього досягають словом... Адже воно зібрало й тримає у своїх руках, можна сказати, сили усіх мистецтв!»* [3, с. 93].

Особливої уваги заслуговує «найуніверсальніший розум античності» – Аристотель, який вивів риторику у ранг науки, виокремив логіку, етику як навчальні дисципліни, проте дотримувався думки: *«Хто рухається вперед у науках, але відстає у моралі, той швидше йде назад, ніж уперед»*. У відомій праці на морально-етичну тематику «Нікомахова етика» Аристотель стверджував, що кожна людина, а особливо вчитель, має володіти високими моральними доброчесностями: справедливість, розсудливість, мужність, правдивість, щедрість, дружелюбність, люб'язність, пишність, величавість, честолоубство. Звертаємо увагу студентів на високу оцінку Олександром Македонським свого вчителя та батька: *«Філіпп навчив мене жити, а Аристотель навчив жити достойно»*.

Майбутні педагоги повинні усвідомлювати вагомість, відповідальність покладених на них в майбутньому професійних обов'язків, бо іноді саме вони визначають долю дитини своїм словом, вчинком, поглядом. Щоденно вчитель проникає у серце, розум дитини, відкриваючи їй нові обрії знань, впливаючи на почуття, формуючи особистість. «Як духовний наставник (другий батько), вчитель прищеплює душі дитини високі моральні цінності й якості, зокрема благородні почуття віри, надії, любові, глибокої поваги до рідної землі, свого генетичного кореня, роду, народу, держави» [6, с. 169].

Виховання особистості, громадянина неможливе без виховання патріотизму, національної свідомості, яка виявляється через знання рідної мови, національної культури, історії; почуття причетності до долі свого народу, країни. З цією метою у курсі «Риторика та мистецтва презентації» студенти ознайомлюються з кращими зразками фольклору українського народу, мовотворчістю письменників, публіцистів. Особливу увагу звертаємо на діяльність педагогів-риторів Києво-Могилянської академії: І. Гізеля, Л. Барановича, І. Галятовського, А. Радивиловського, С. Яворського, Ф. Прокоповича. Ораторським мистецтвом вони формували у своїх учнів високі духовно-моральні та інтелек-

туальні якості і, як слушно зауважує Г. Сагач, «... володіли цими чеснотами самі, являючи взірць людини мудрої, творчої, високоосвіченої, морально довершеної, яку прагнули наслідувати їхні кращі й найздібніші учні, спудеї, студенти, братчики – вихованці братських шкіл України» [6, с. 172].

Ознайомлюємо студентів із представниками сучасного академічного красномовства та їхніми науковими працями: С. Абрамовича, В. Вандишева, Н. Голуб, І. Зязюна, Л. Мацько, В. Молдована, Г. Сагач та ін. Майбутні педагоги вчать у них професійної майстерності, любові і поваги до мистецького Слова, високих морально-духовних чеснот: патріотизму, гуманізму, доброзичливості, громадянської гідності, чуйності, порядності. В одному з інтерв'ю у 1998 р. основоположниця сучасної риторики Г. Сагач сказала: *«Я сповідую ідеали гуманістичної риторики, біля її витоків стояли античні філософи: Сократ, Цицерон, Аристотель, в ім'я добра, гармонії сердець, діалогу між людьми і народами. Риторичі влади, брехні, тобто антириториці, ми – представники української школи красномовства – протиставляємо риторику любові. Згадаємо слова мудрого Григорія Сковороди: «Любов є джерело всякого життя»* [3, с. 70].

У курсі «Риторика та мистецтво презентації» акцентуємо увагу майбутніх педагогів на знаннях та навичках якісного академічного письма, якими мають оволодіти студенти, а саме: «діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики; самостійно виконувати завдання, коректно покликатися на джерела інформації... усвідомлювати значущість норм академічної доброчесності, оцінювати приклади людської поведінки відповідно до них; давати моральну оцінку власним вчинкам, співвідносити їх із моральними та професійними нормами та ін.» [5].

На семінарських заняттях студенти вчать працювати з аудиторією, виступаючи з презентаціями, рефератами; проводять дебати, дискусії тощо. Етичні засади академічної доброчесності проявляються через оволодіння морально-етичними нормами: відповідальність, чесність, мужність, повага до аудиторії слухачів. У процесі виступів перед аудиторією майбутнім педагогам необхідно формувати ці моральні якості, працюючи над собою. Дисципліна «Риторика і мистецтво презентації» сприяє цьому, навчаючи студентів писати та виголошувати промови, розкриваючи теоретичні аспекти загальної риторики.

Готуючи презентації для своїх виступів, студенти усвідомлюють, що презентація, як комунікативна взаємодія, має певні етапи підготовки, які тісно пов'язані із морально-етичним аспектом. Початковий етап полягає у підготовці матеріалу до виступу, створення презентації з використанням мультимедіа-технологій. Етапи написання тексту відповідають основоположним розділам класичної риторики: *інвенції* (підбір теми виступу / предмета обговорення та проектування майбутнього виступу), *диспозиції* (огляд джерел інформації для напрацювання основних положень / аргументів за

обраною тематикою), *елокуції* (написання тексту свого виступу за обраною тематикою, формулювання власних положень / створення слайдів), *меморії* (вивчення тексту виступу з використанням прийомів мнемотехніки). У цей період студенти проявляють самостійність, розкривають вміння володіти комп'ютерними технологіями, проявляють інтелект, ерудицію, застосовуючи знання з обраної теми, здійснюючи творчий пошук. На цьому етапі роботи важливо наголосити майбутнім педагогам на етичних засадах академічної доброчесності, а саме надавати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, вміння правильно оформлювати літературні джерела, цитати та посилання; пригадати види плагіату тощо.

Наступний етап – це початок виступу, самопрезентація, коли майбутній педагог (студент) незалежно від власного бажання презентує себе перед слухачами і в цей час проявляє мужність, бере відповідальність за достовірність інформації, яку доносить студентам. Квінтіліан казав своїм учням: «*Оратор повинен стояти, як озброєний воїн у строю, вирішувати справи великої важливості і завжди прагнути до перемоги*».

Захопити аудиторію цікавою змістовною інформацією на наступному комунікативному етапі можливо, оволодівши комунікативною компетентністю (вербальним та невербальним мовленням), риторичними законами (моделювання аудиторії,

стратегічним, тактичним, мовленнєвим, ефективної комунікації та ін.), педагогічною майстерністю, зокрема її складовою – педагогічною технікою.

Висновки. Отже, подаючи теорію риторики та історичні етапи розвитку мистецтва слова через морально-етичний аспект у курсі «Риторика та мистецтво презентації», вирішуємо питання навчання, виховання і розкриття творчого потенціалу особистості, орієнтованої на чесність, щирість, прагнення до досконалості; формуємо відповідального громадянина, орієнтованого на повагу до людської гідності; готуємо фахівця, майбутнього педагога, орієнтованого на професіоналізм задля блага суспільства.

Етичні засади академічної доброчесності: відповідальність, чесність, мужність, толерантність, справедливість, об'єктивність і повага як до слухачів (студентів, учнів), так і їхніх думок, почуттів та мрій – формуються у студентів, майбутніх педагогів, через оволодіння теоретичними засадами риторики, класичними зразками ораторської промови античності, мовотворчістю українських письменників, публіцистів, науковців, світочів людського духу та поборників правди вітчизняного красномовства.

Навчальна дисципліна «Риторика та мистецтво презентації» розкриває горизонти між минулим і майбутнім у теперішньому часі, демонструючи безсмертя риторичного, майстерного слова, яке служить великим ідеалам людства й пронизане енергетикою добра, істини, краси і любові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будяньський Д.В. Напрямки використання здобутків риторики в процесі розвитку риторичної культури викладача вищого навчального закладу. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська. Ужгород: Говерла, 2017. Вип. 1 (40). С. 38 – 41.
2. Бухарестская Декларация этических ценностей и принципов высшего образования в Европе. ЮНЕСКО-СЕПЕС. URL: <http://docplayer.ru/36182114-Buharestskaya-deklaraciya-eticheskikh-cennostey-i-principov-vysshego-obrazovaniya-v-evrope.html> (дата звернення: 27.07.2019).
3. Грицаєнко Л.М. Основи красномовства: навчальний посібник. 2-ге вид., доп. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 260 с.
4. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2003. 311 с.
5. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності: лист Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018. № 1/9–650. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf> (дата звернення: 30.07.2019).
6. Сагач Г.М. Риторика: навчальний посібник. Київ: Ін Юре, 2000. 568 с.
7. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с. URL: http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf (дата звернення: 27.07.2019).

REFERENCES

1. Budyansky D.V. (2017) Napryamky vykorystannya zdobutkiv rytoryky v protsesi rozvytku rytorychnoyi kul'tury vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu [Directions of drawing on accomplishments of rhetoric are in the process of development of rhetorical culture of teacher of higher educational establishment]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Seriya: Pedagogika. Sotsialna robota / hol. red. I.V. Kozubovska. Uzhhorod: Hoverla, Vyp. 1 (40). S. 38 – 41 [in Ukrainian].
2. Bukharestskaya Deklaratsiya eticheskikh tsennostey i printsipov vysshego obrazovaniya v Yevrope [Bucharest Declaration of ethic values and principles of higher education is in Europe]. YUNESKO-SEPES. URL: <http://docplayer.ru/36182114-Buharestskaya-deklaraciya-eticheskikh-cennostey-i-principov-vysshego-obrazovaniya-v-evrope.html> (data zvernennia: 27.07.2019) [in Russian].
3. Hrytsayenko L.M. (2018) Osnovy krasnomovstva [Bases of eloquence]: navchalnyi posibnyk. 2-ge vid., dop. Kyiv: Vydavnychyy dim Dmytra Buraho. 260 s. [in Ukrainian].
4. Matsko L.I., Matsko O.M. (2003) Rytoryka [Rhetoric]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Vyscha shkola. 311 s. [in Ukrainian].

5. Metodychni rekomendatsii dlia zakladiv vyshchoi osvity z pidtrymky pryntsyypiv akademichnoi dobrochesnosti [Methodical recommendations for institutions of higher education to support the principles of academic integrity]: lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 23.10.2018. № 1/9–650. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/rekomendatsii.pdf> (data zvernennia: 30.07.2019) [in Ukrainian].
6. Sahach H.M. (2000) Rytoryka [Rhetoric]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: In Yure. 568 s. [in Ukrainian].
7. Akademichna chesnist yak osnova staloho rozvytku universytetu [Academic honesty as basis of steady development of university] / za zah. red. T.V. Finikova, A.YE. Artyukhova. Kyiv: Takson, 2016. 234 s. URL: http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf (data zvernennia: 27.07.2019) [in Ukrainian].

THE FORMATION OF ETHICAL PRINCIPLES CONCERNING ACADEMIC VIRTUES IN WOULD BE PEDAGOGUES AT SUBJECT MATTER TEACHING «RHETORIC AND ART PRESENTATION»

Abstract. The paper considers the formation of ethical foundations of academic honesty in future teachers while teaching the “Rhetoric and the Art of Presentation” discipline. It also points to the topicality of the problem at the present stage. It has been mentioned that with the introduction of modern information and communication technologies, the professional activity of the teacher is diversified, the ability to make a presentation becomes more relevant, and therefore rhetoric integrates into «Rhetoric and the Art of Presentation» discipline. The primary task of the paper is to consider the formation of moral and ethical values in students, listening to the course of “Rhetoric and the Art of Presentation”. To fulfil the task, the historical stages of the development of rhetoric, and the times of Ancient Greece in particular, the development of national eloquence have been considered in the work through the prism of moral and ethical aspect. Theoretical part of classical rhetoric has been paid much attention to as well. The influence of ancient Greek scholars, philosophers, prominent rhetoricians-educators of national eloquence on the formation of moral and spiritual virtues (humanism, patriotism, justice, honesty, goodness, love) in would be teachers has been considered in the paper. It is proved that the presentation delivering, presenting the speech to the audience contribute to the formation of ethical principles of academic integrity, and namely: responsibility, independence, courage, decency, respect for the listeners. It has been mentioned that the moral and ethical values declared by the academic community are the most important in shaping firstly the individuality of teachers to be, being highly professional specialists, capable of self-improvement, creative self-development, and secondly, a responsible citizen, committed to respect for human dignity, to professionalism for the benefit of society.

Thus, the paper proves that the ethical foundations of academic virtue are being formed through mastering the theoretical foundations of rhetoric, classical examples of oratorical speech of antiquity, linguistic creativity of Ukrainian writers, publicists, scholars, and holy speaking people.

Keywords: rhetoric, the art of speech, presentation, academic virtue, moral and ethical values, students, future educators.

Стаття надійшла до редакції 27 червня 2019 р.

© Грицаєнко Л., 2019 р.

Людмила Грицаєнко – керівник навчально-методичного відділу, старший викладач кафедри професійної освіти в сфері технологій та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну, Київ, Україна; <https://orcid.org/0000-0002-2690-541X>

Ludmyla Hrytsaenko – Head of the Educational and Methodical Department, Senior Lecturer in the Department of Professional Education at Technologies and Design of Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine; <https://orcid.org/0000-0002-2690-541X>